

Rohkeasti kestävään muutokseen - Kestävä kehitys Kansalliskirjastossa 2021-2030

Sisällys

- Taustoitusta
 - Strategiat tukemassa kestävyystyötä
 - Kestävän kehityksen näkökulmia
 - Oman toiminnan arviointi: Kestävän kehityksen osa-alueet Kansalliskirjastossa
- Kestävyyden ja vastuullisuuden visio
- Etenemissuunnitelma

Taustoitusta

Strategiat tukemassa kestävyystyötä

- Opetus- ja kulttuuriministeriön linjaus 2020
 - Hallinnonalan toiminta kestäväälle pohjalle
- Helsingin yliopiston strategia 2021-2030
 - Yksi neljästä strategisesta valinnasta: **Yliopistomme on vastuullisuuden ja kestävyiden edelläkävijä**
- Kansalliskirjaston strategia 2021-2030
 - Osa visiota: **”Kestävän kehityksen periaatteet näkyvät Kansalliskirjaston toiminnassa ja palvelujen kehittämisessä. Varmistamme, että yhteiskunnan kulttuurinen monimuotoisuus ja –kielisyys näkyvät toiminnassamme ja että julkaistu kulttuuriperintö on monipuolisesti saatavilla.”**
 - Yksi kolmesta toiminnan kulmakivistä Uudistuminen: **”...Uudistumista tukee aktiivinen yhteistyö kansallisissa ja kansainvälisissä verkostoissa ja sitä ohjaavat vastuullisuuden, avoimuuden ja kestävä kehityksen periaatteet.”**
 - Kestävä kehitys implisiittisesti mukana **Avoimuus, saavutettavuus, digitointi, verkostot**

Kestävän kehityksen näkökulmia

Ekologinen kestävyys

Taloudellinen kestävyys

Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys

Kestävyyden näkökulmia ovat lisäksi

Ajallinen kestävyys

- ✓ Erityisesti kulttuuriperintösektorille ominainen
- ✓ Kansalliskirjaston lakisääteinen tehtävä on tallettaa ja säilyttää kansallisia kulttuuriaineistoja (sekä fyysisiä että verkkoaineistoja), ja mahdollistaa niiden käyttö

Organisaation kestävyys

- ✓ Maailma, yhteiskunta ja työelämä muuttuvat kovaa vauhtia.
- ✓ Millainen organisaatio selviää ja osaa toimia muutoksessa kestäväällä tavalla?
- ✓ Kansalliskirjastolla on rooli yhteiskunnallisten vastakohtien loiventajana.

Oman toiminnan arviointi: Toiminnan tasoja Kansalliskirjaston kestävyystyössä

Kansallinen/kansainvälinen taso	<ul style="list-style-type: none">• Mikä on Kansalliskirjaston rooli kulttuuriperintökentällä kestävän kehityksen teemoissa? Miten olemme suhteessa muihin?
Asiakkaiden/käyttäjien näkökulma ja tarpeet	<ul style="list-style-type: none">• Asiakastilat kestävän kehityksen tukena• Digitaalisten palveluiden raportointitarpeet• Digitaalisten palveluiden käyttämisen vaikutus asiakkaan hiilijalanjälkeen
Oma toiminta	<ul style="list-style-type: none">• Kestävä kehitys osana strategiaa• Arjen konkretia: tilat, oleminen, logistiikka, palveluiden tuottaminen• Perustoiminta tukee jo monia osa-alueita

Oman toiminnan arviointi: Kansalliskirjaston toiminta tukee

”Edistämme avointa tiedettä, avoimia aineistoja ja palveluja. Jos haluamme tasavertaisemman yhteiskunnan, nimenomaan avoimuutta on kehitettävä. Nämä kaikki vahvistavat paitsi tiedettä myös oppimista ja sivistystä.”

Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja, professori Cecilia af Forselles

Oman toiminnan arviointi: Parannettavaa

“Edustamme kulttuurista kestävyyttä jo sinänsä, mutta tavoitteemme on myös pienentää hiilijalanjälkeä.”

Kansalliskirjaston ylikirjastonhoitaja, professori Cecilia af Forselles

Miten ekologinen kestävyys liittyy Kansalliskirjastoon?

Muutos lähtee yksilöistä! Kaikki valinnat ja teot merkitsevät:

- Millä kuljen työmatkat: pyörä, julkinen liikenne, vähäpäästöinen auto?
- Valitsenko muovimukin, pahvimukin vai pestävän mukin?
- Lajittelenko jätteet?
- Mitä syön, juon? Mitä tarjoan tapahtumissa?
- Otanko ekologisen vaikutuksen huomioon kun suunnittelen kokoelmatilojen energiaratkaisuja tai hankin uutta laitetta?

Digitaalisuudella on **kahtalainen ekologinen vaikutus**:

- Säästää matkoja, paperin kulutusta jne.

MUTTA

- Kaikki järjestelmät, tiedonsiirto ja tiedon säilyttäminen kuluttavat energiaa tehokkaampi koodi, yhteentoimivuus, mitä oikeasti kannattaa säilyttää?
- Laitteilla on ekologinen jalanjälki (tuottaminen, käyttäminen, hävittäminen)

Miten **toimintamme auttaa muita** pienentämään ekologista jalanjälkeään?

- Aineiston tallennusvastuu, digitointi ja jakaminen, sekä digitaalisten palveluiden tuottaminen vähentävät muiden tarvetta tehdä samaa

Mitä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys tarkoittavat meille?

Työyhteisö

- Tunneimme yhdenvertaisuutta, yhteenkuuluvuutta, merkityksellisyyttä yhteisössä ja työssä?
- Toteutuuko sukupuolten tasa-arvo, esim. palkassa, rekrytoinneissa?

Asiakkaat

- Tilojen ja palveluiden saavutettavuus: fyysiset ja digitaaliset
- Kielellinen saavutettavuus: tarjoammeko kaiken tiedon tasapuolisesti kaikilla virallisilla kielillä?
- Minkälaisia aineistoja digitoimme tai nostamme esiin esim. näyttelyissä? Mitkä piiloasenteet vaikuttavat valintoihin?
- Mitä ennakoasenteita koneoppimisessa käytettävät aineistot opettavat algoritmeille?

Verkostot ja yhteiskunta

- Keiden kanssa verkostoidumme?
- Kohtelemmeko sidosryhmiämme yhdenvertaisesti?
- Tuemme palveluillamme tieteen vaikuttavuutta yhteiskunnassa ja tietoperusteista päätöksentekoa

Kestävyyden ja vastuullisuuden visio

Missä olemme 2030?

- Olemme saavuttaneet hiilineutraaliuden
- Ekologinen kestävyys on kriteerinä mukana kaikessa toiminnassamme
 - Hankinnat, kilpailutukset, palveluiden tuottaminen, arjen valinnat jne
- Tuotamme palvelut kestävästi
 - Raportoimme säännöllisesti, avoimesti ja yhteismitallisesti
 - Palvelumme tukevat asiakkaidemme työtä kestävä kehityksen eteen
- Olemme aktiivisia KAM kentän kestävä kehityksen teemoihin liittyvässä vuoropuhelussa
- Olemme organisaationa kestävä ja muutosmyönteinen
 - Tunnistamme ja muutamme kehittymistä haittaavia normeja
 - Tuemme henkilöstön ammatillista kasvua, urakehitystä ja työhyvinvointia
 - Tarjoamme merkityksellisyyden kokemuksen jokaiselle
 - Olemme yhdenvertaisia taustasta, sukupuolesta, tittelistä riippumatta

Etenemissuunnitelma

Miten pääsemme tavoitteeseen?

#1 Kehitämme toimintamme ekologista vastuullisuutta ja hiilijalanjälkeä

- Sitoudumme HY:n strategiassa annettuun KEVA-lupaukseen: hiilineutraaliksi 2030 mennessä
- Keräämme ja jaamme tietoa
- Ryhdymme aktiivisesti toimeen hiilijalanjäljen pienentämiseksi

#2 Hyödynnämme vahvuksiamme ja verkostojamme

- Vahvistamme rooliamme yhteiskunnallisten vastakohtien loiventajana
- Tarjoamme vahvuusalueillamme omaa osaamistamme muiden käyttöön
- Osallistumme verkostoissamme kestäväen kehityksen haasteiden ratkomiseen
- Viestimme suunnitelmallisesti ja avoimesti

#3 Otamme kestävyysajattelun konkreettiseksi ja läpileikkaavaksi osaksi toimintaamme

- Kestävyysnäkökulmien huomioiminen osaksi jokaisen toimenkuvaa
- Vihreän kädenjäljen teot: ideointi & kokeilut ketterästi ja matalalla kynnyksellä
- Arkiteot helpoiksi
- Oman toiminnan kriittinen arviointi
- Säännöllinen etenemisen arviointi & reflektointi syötteenä toiminnan kehittämislle

Miten pääsemme tavoitteeseen? 1/3

#1 Kehitämme toimintamme ekologista vastuullisuutta ja hiilijalanjälkeä

- Sitoudumme Helsingin yliopiston strategiassa annettuun KEVA-lupaukseen
 - Mm. hiilineutraalius v. 2030 mennessä
- Keräämme ja jaamme tietoa
 - Arvioimme hiilijalanjäljen vuoden 2021 aikana
 - Valmistaudumme säännölliseen seurantaan ja raportointiin
- Ryhdymme aktiivisesti toimeen hiilijalanjäljen pienentämiseksi

Miten pääsemme tavoitteeseen? 2/3

#2 Hyödynnämme vahvuksiamme ja verkostojamme

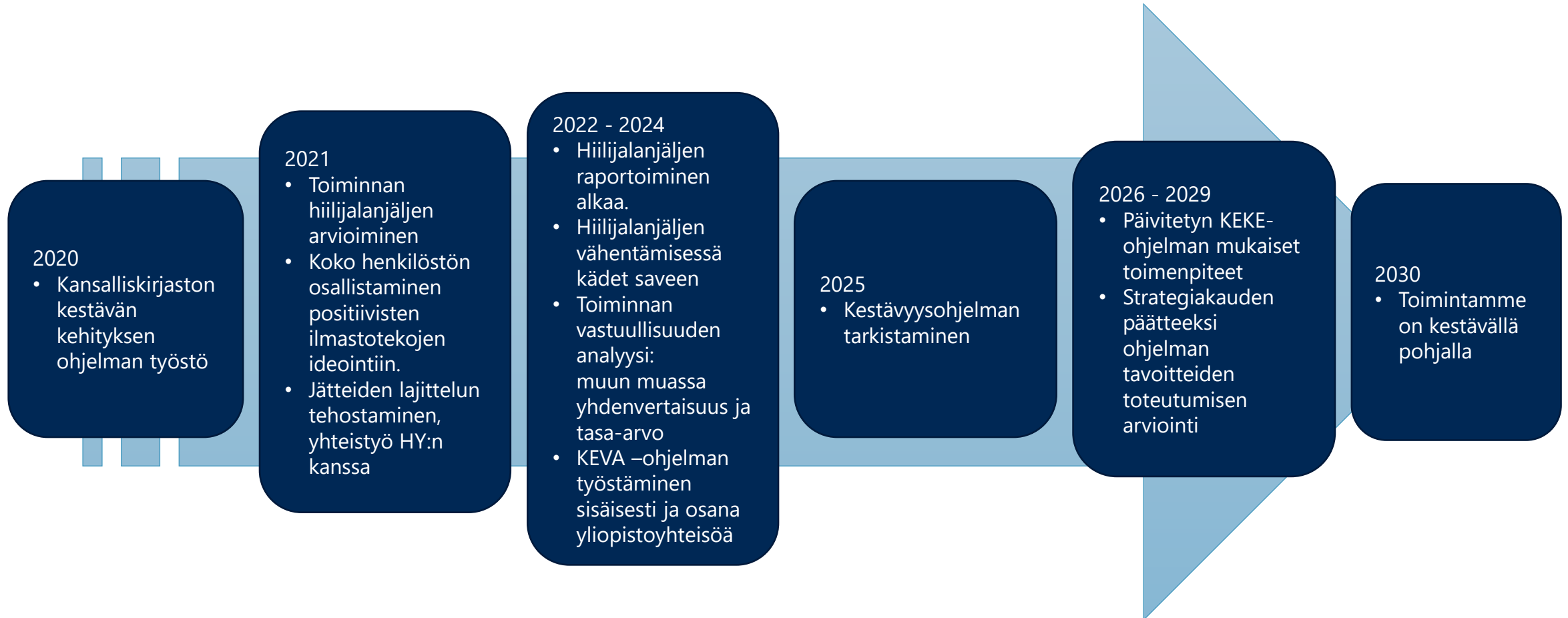
- Vahvistamme rooliamme yhteiskunnallisten vastakohtien loiventajana
 - Palvelumme tasa-arvoistavat jo nyt organisaatioita ja kansalaisia
 - Mahdollistavat yhdenvertaisen tiedonsaannin, edistävät kulttuuriperinnön saatavuutta ja luovat edellytykset laadukkaalle tutkimukselle.
 - Vahvistavat kirjastojen ja muistiorganisaatioiden edellytyksiä toimia nopeasti muuttuvassa teknisessä ympäristössä
- Tarjoamme vahvuusalueillamme omaa osaamistamme muiden käyttöön, mm.
 - Verkkokeruun yhteistyöhankkeet
 - Kansallinen julkaisutuotannon tallennusvastuu
 - Avoin tiede
 - Digitaaliset infrastruktuurit ja toimintaympäristöt
- Osallistumme verkostoissamme kestävän kehityksen haasteiden ratkomiseen
 - Keräämme ja jaamme tietoa
 - Edistämme ja fasilitoimme vuoropuhelua ja yhteistyötä
 - Osallistumme KAM-kentän kestävyysmittareiden kansalliseen kehitystyöhön
 - Osallistumme HY:n kestävyysohjelman ja –mittareiden kehittämiseen
- Viestimme suunnitelmallisesti ja avoimesti

Miten pääsemme tavoitteeseen? 3/3

#3 Otamme **kestävyyssajattelun** konkreettiseksi ja läpileikkaavaksi **osaksi toimintaamme**

- Kestävyysnäkökulmien huomioiminen osaksi jokaisen toimenkuvaa
 - Henkilöstön koulutus, tarvittaessa ostopalvelu
- Vihreän kädenjäljen teot: ideointi & kokeilut ketterästi ja matalalla kynnyksellä
- Arkiteot helpoiksi
 - esim. jätteiden lajittelu kuntoon Helsingin yliopiston aikataulussa
- Oman toiminnan kriittinen arviointi
 - TOSU vaikuttavuus: ratkaisujen ekologinen, sosiaalinen/kulttuurinen, taloudellinen, ajallinen kestävyys.
 - Toteutuvatko esimerkiksi tasa-arvo ja yhdenvertaisuus oikeasti?
 - Tasa-arvo (palkka, sukupuoli, kielellinen jne.)
 - Sosiaalinen yhdenvertaisuus (saavutettavuus, kulttuurinen)
- Säännöllinen etenemisen arviointi & reflektointi syötteenä toiminnan kehittämiseksi
 - Osana vuosiraportointia?
 - OKM:n alalla kehitettävät indikaattorit

Etenemisen roadmap 2021 - 2030

Vuoden 2021 painopisteenä ekologinen kestävyys

- Hiilijalanjäljen arvioiminen, valmistautuminen säännölliseen seurantaan ja raportointiin
- Kestävyysviestinnän suunnittelu
- Jätteiden lajittelun tehostaminen
- Vihreän kädenjäljen tekojen ideoiminen
- Verkostoituminen

Työryhmä 2020-2021

Susanna Eklund (pj)

Laura Lipponen (sihteeri)

Helena Helander

Marjaana Sailio

Tiina Lehmikoski-Pessa

Kuva: Emmi Nummela / Pixabay

ISBN 978-951-51-7423-9